

programme/IAOS-OECD2018_Fayyaz.pdf (accessed: 17.10.2019p.); 6. *Tapscott D.* (1995), «The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGrawHill», 342 p.; 7. «The Economist. Technology Isn't Working» (2014), available at <https://www.economist.com/special-report/2014/10/02/technology-isnt-working> (accessed: 17.10.2019p.); 8. «What is Digital Economy?» (2019), available at <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html> (accessed: 17.10.2019); 9. *Apalkova V.* (2015), «Concept of development of digital economy in the European Union and prospects of Ukraine», *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Menedzhment innovatsii.* 2015. Vyp. 4. S. 9-18; 10. *Veretiuk C. & Pilinskyi V.* (2016), «Identifying priority areas for the digital economy in Ukraine», *Naukovi zapysky Ukrainshkoho naukovo-doslidnoho instytutu zviazku.* available at <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf> (accessed: 14.11.2019p.); 11. *Dobry`nin A., Cherny`kh K., Kupriyanovskij V., Kupriyanovskij P. & Sinyagov S.* (2016), «The digital economy - various paths to the effective application of technology», *International Journal of Open Information Technologies.* 2016. # 4. S.4-11; 12. *Karcheva H., Ohorodnia D. & Openko V.* (2017), «The digital economy and its impact on the development of national and international economies», *Finansovyi prostir.* №3 (27). S.13-21; 13. *Koliadenko S.* (2016), «The Digital Economy: Prerequisites and Stages of Formation in Ukraine and in the World», *Ekonomika. Finansy. Menedzhment.* 2016. № 6. S.106–107; 14. *Matveichuk L.* (2018), «Digital Economics: Theoretical Aspects», *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky,* № 4., S. 116-127; 15. «Genome editing with CRISPR / Cas9» (2019), available at <https://postnauka.ru/faq/59807> (accessed: 20.11.2019); 16. *Savina T.* (2018), «Digital economy as a new development paradigm: challenges, opportunities and prospects», *Finansy` i kredit,* T. 24, vy`p. 3. – S. 579-590; 17. *Sokolova G.* (2018), «Some aspects of digital economy development in Ukraine», *Ekonomi`chnij vi`snik Donbasu,* #1 (51). – S.92-96; 18. *Abdrakhmanova G., Vishnevsky K. & Gokhberg L.* (2019), «What is the digital economy? Trends, competencies, measurement», *Nacz. issled. un-t «Vy`sshaya shkola e`konomiki,* S. 82.

УДК: 338.46

О.І. Кузьмак, О.М. Кузьмак

DOI: 10.36919/2312-7812.3.2019.27

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: ОСНОВИ, ПРИНЦИПИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ

У статті визначено суть концепції сталого розвитку та основні її компоненти: економічну, екологічну та соціальну. Досліджено теоретичні та практичні основи визначення сталого розвитку підприємства в умовах сучасності. Визначено основні принципи забезпечення сталого розвитку бізнесу. Розглянуто передумови для забезпечення та підтримки реалізації концепції сталого розвитку підприємства у практиці господарювання.

Досліджено та обґрунтовано пропозиції щодо інноваційного характеру економічного розвитку в контексті сталого розвитку вітчизняних підприємств. Встановлено, що імплементація концепції сталого розвитку сучасних підприємств повинна ґрунтуватись на економічних, екологічних та соціальних аспектах їх виробничо-господарської діяльності. При цьому необхідно забезпечити взаємодію на всіх рівнях: держава-галузь-регіон-підприємство, засновану на принципах співпраці, координації діяльності та врахування інтересів усіх сторін.

The purpose of the article is to study the basis, the main components of sustainable development and justify the prerequisites for implementing the concept of sustainable enterprise development in the practice of management.

The methodological basis of the article is the works of native and foreign scientists, as well as the results of their own research. In the process of writing the article, the following methods of scientific search were used: analysis and synthesis (basic studying, principles and factors of sustainable development and proposals development for the implementation of the concept of sustainable development within business activity of enterprises), dialectical and abstract-logical (for theoretical generalization and formulation) conclusions).

The article describes the basic concept of sustainable development and its main components: economic, environmental and social. The theoretical and practical bases of determination of the sustainable development of the enterprise in the present conditions have been investigated. The basic principles of ensuring sustainable business development have been defined. Prerequisites dealing with the implementation of the concept of sustainable enterprise development in the practice of management have been considered.

Summing up this research, we have substantiated the importance and reasons for the transition of modern enterprises to the model of sustainable development. Proposals on the innovative nature of economic development in the context of sustainable development of domestic enterprises have been researched and substantiated. It has been established that the implementation of the concept of sustainable development of modern enterprises should be based on the economic, environmental and social aspects of their production and economic activity. It is necessary to ensure interaction at all levels: state-branch-region-enterprise, based on the principles of cooperation, coordination of activities and consideration of interests of all sides.

Ключові слова: сталий розвиток, принципи, підприємство, інноваційний розвиток, концепція сталого розвитку, економічна складова, екологічна складова, соціальна складова.

Key words: sustainable development, principles, enterprise, innovative development, concept of sustainable development, economic component, environmental component, social component.

Постановка проблеми. В останні роки глобалізаційні фактори усе частіше розглядаються не як загрози, а як можливості, стимули економічному зростанню. Особливо важливими та актуальними у контексті розширення ролі і впливу міждержавних об'єднань стають питання механізмів та наслідків інтеграційних процесів. З урахуванням постійної активізації глобалізації економіки в контексті економічної кризи, що мала місце не тільки в Україні, а й в інших країнах Європейського Союзу, постає нагальна потреба у науково-методичному інструментарії вирішення проблем щодо проведення упереджених заходів, стабілізаційних дій, соціально-економічних реформ і перебудови національної економіки на засадах концепції сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що проблемні питання сталого розвитку досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених і фахівців, зокрема: Алімова О.М., Амоші О.І., Андрушківа Б.М. [6, 13], Данилишина Б.М., Василенко В.А., Гончаренко О.М., Гейця В.М. [9], Шандової Н. В. [8]. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль у згаданих напрямках, проведений аналіз наукової літератури вказує на відсутність єдиної домки щодо особливостей, принципів та чинників сталого розвитку економіки в цілому, зокрема і підприємницьких структур, що і визначає актуальність обраної теми та необхідність більш глибокого аналізу і подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності, основних компонент сталого розвитку та обґрунтування передумов реалізації концепції сталого розвитку підприємства у практиці господарювання.

Виклад основного матеріалу. Проблема сталого розвитку перетворилася на важливу складову внутрішньої та зовнішньої політики багатьох держав на різних континентах. Про її, не лише політичну, а й наукову актуальність свідчить та увага, яка приділяється сталому розвитку у науковому середовищі. Ведуться масштабні наукові дослідження, написані тисячі наукових звітів, фундаментальних монографій і навчальних посібників, проблемних статей і популярних брошур. Сучасні методи обробки інформації з використанням комп'ютерної техніки і новітнього програмного забезпечення дають можливість значно розширити моніторинг природних та суспільних процесів, зробити його більш повним, оперативним, а головне – комплексним, і на цій основі моделювати сучасний і подальший розвиток біосфери, людини, людства. Слід зазначити важливу особливість проблеми сталого розвитку. Її гострота не спадає з часом, а навпаки – зростає [1].

Наприкінці ХХ століття принципи сталого розвитку були схвалені світовим співтовариством на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) і в завершеному вигляді оприлюднені у доповіді ООН «Про розвиток людського потенціалу» у 1994 р. в універсальній концепції сталого розвитку. Сутністю концепції сталого розвитку у сучасному її розумінні – це збалансованість розвитку суспільства в соціальному, екологічному та економічному аспектах. Сталий розвиток – це розвиток, що задовольняє всі напрями розвитку суспільства, не загрожуючи можливостям майбутніх поколінь [2]. Історично шлях України до сталого розвитку розпочався на тій же конференції у Ріо-де-Жанейро, коли було підписано декларацію «Ріо» і Програму дій «Порядок денний на 21 століття». В подальшому Україна підтвердила свої прагнення йти цим шляхом і, як наслідок, у 1997 році створено Національну комісію зі сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України. Проте, у глобальному рейтингу за індикаторами сталого розвитку Україна займає далеко не найкращі позиції. Так, у 2018 році у п'ятірку лідерів за індексом людського розвитку входять такі країни, як Норвегія, Швейцарія, Австралія, Ірландія, Німеччина, (Україна серед 189 країн посідає 88-е місце, тобто на 7 пунктів нижче, ніж у 2016 році) [3], за індексом екологічної ефективності – Швейцарія, Франція, Данія, Мальта, Швеція (Україна на 109-й позиції серед 180 країн, у 2016 році Україна посідала 44 місце) [4], за індексом конкурентоспроможності – Сінгапур, США, Гонг Конг, Нідерланди, Швейцарія (Україна на 85-ому місці серед 141 країн) [5].

На початковому етапі створення концепція сталого розвитку розглядалася виключно, як стратегія розвитку майбутнього у межах глобального простору. Поступово її почали використовувати для пояснення соціально-економічних явищ, що відбувалися на рівні національної економіки країни. Однак беззаперечним є той факт, що в основі розвитку будь-якої економічної системи знаходиться приватна власність. Крім того, відповідно до Європейських вимог господарюючі суб'єкти (підприємства) є основним чинником соціально-економічного розвитку як окремого регіону, так і галузі та національної економіки загалом, адже вони забезпечують зайнятість населення, виробництво товарів повсякденного вжитку, розвиток знань та навичок суспільства. Водночас соціально-економічні наслідки оточуючого середовища є основним параме-

тром успіху в бізнесі, особливо в довготривалій перспективі. Враховуючи вибір України щодо основних Євроінтеграційних напрямів реалізації концепції сталого розвитку, роль окремого підприємства у цьому процесі є ключовою [6].

Міжнародна торговельна палата визначила ряд ключових принципів забезпечення сталого розвитку бізнесу [7]: усвідомити пріоритетність сталого розвитку, як нової концепції ведення бізнесу для забезпечення довгострокового успіху компанії; розробити та імплементувати інноваційні бізнес-моделі (в т.ч. визначити шляхи інноваційного залучення джерел фінансування); визнати відповідальність за вплив на навколишнє середовище, спричинений діяльністю підприємства; стимулювати інтеракцію із стейкхолдерами та сприяти якісному розвитку персоналу; запроваджувати новий холістичний підхід до розробки та виробництва продукту, що базується на життєвому циклі товару; забезпечувати процес створення цінності для зацікавлених сторін; дотримуватися принципів прозорості та відкритості; підтримувати зв'язки зі всіма сторонами.

Н.В. Шандова до визначення базових принципів сталого розвитку промисловості пропонує відносити: принцип структурності — підкреслює системність діяльності підприємства, описує структурну зв'язаність промисловості, тобто її організацію, будову й упорядкованість, задаючи конфігурацію (відносне розташування) елементів — галузей, і відносини між сукупностями параметрів — показників розвитку (сигналів); принцип безпеки розвитку — доповнює зміст першого принципу та робить акцент на необхідності протидії впливу зовнішнього й внутрішнього середовища; принцип взаємозв'язку продуктивних сил й виробничих відносин — визначає основу для оцінки результативності роботи персоналу, адже фактором взаємозв'язку продуктивних сил й виробничих відносин виступає продуктивність праці, яка є сутнісною характеристикою економічної системи; принцип інноваційності — розглядається автором, як джерело саморозвитку промисловості, пошуку нових варіантів більш ефективного використання наявних ресурсів; принцип екологічності — наголошує на необхідності розвитку промисловості з урахуванням збереження навколишнього середовища й ресурсної бази [8].

Свою систему принципів запровадження концепції сталого розвитку підприємства пропонує В. Геєць, окрім, вже згаданого «принципу інноваційності», автор виділяє наступні принципи: принцип соціальної відповідальності за виконання місії перед суспільством; принцип інтегративності економічного потенціалу підприємства та здатностей персоналу до ефективного використання ресурсів у процесі досягнення встановлених цілей; принцип екогармонійності, який означає необхідність врахування екологічних наслідків діяльності підприємства; принцип економічності, що передбачає забезпечення сталого розвитку у межах раціонального природокористування [9].

Ґрунтуючись на перелічених принципах, сталий розвиток підприємства з позиції системно-інтегрованого підходу розглядається, як процес постійних змін, при якому має місце раціональне використання ресурсів, у тому числі освітньої компоненти, а напрямок інвестицій, науково-технічний розвиток, впровадження інновацій, розвиток персоналу та інституційні зміни узгоджені один з одним і спрямовані на підвищення рівня ефективності поточної діяльності підприємства, задоволення його потреб та досягнення стратегічних цілей у гармонії з довкіллям [9]. Логіка такого трактування виражається у всебічній вигоді для різних зацікавлених внутрішніх та зовнішніх

стейкхолдерів (англ. stakeholders – зацікавлені сторони – фізичні і юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність). Іноді їх називають групами інтересів або групами впливу, які варто розглядати з позиції 3-х рівнів, зокрема:

– для підприємства – задоволення його потреб, тобто отримання прибутку та покращення іміджу на конкуруючому ринку, зростання продуктивності праці, оптимізація енергоспоживання, зниження відходів, підтримка з боку органів місцевого самоврядування, вихід на зовнішні ринки;

– для регіональної економіки – отримання надходжень до бюджету у вигляді сплати податків відповідальних господарюючих суб'єктів, зміцнення співпраці з представниками органів влади інших країн з питань реалізації нових програм регіонального розвитку, вирішення проблем із зайнятістю місцевого населення, зменшення рівня забруднення твердими промисловими та побутовими відходами;

– для національної економіки – практична реалізація концепції сталого розвитку, що виражається у зменшенні негативного впливу на довкілля, та покращенні загального рівня екологічної та техногенної безпеки у країні.

У цілому, сталий розвиток підприємства є складною економічною категорією, адже поєднує в собі три складові або сфери функціонування, які переслідують антагоністичні цілі [10]. Зокрема, економічна складова – примноження капіталу; соціальна – налагодження соціального консенсусу між різними соціальними інститутами: підприємством та суспільством, підприємством та працівниками, підприємством та інвесторами; екологічна – раціональне використання природних ресурсів, зменшення антропогенного впливу виробництва на навколишнє середовище.

Проте, як показують дослідження, сучасні підприємства в своїй діяльності зіштовхуються з низкою проблем, які стають на заваді сталого розвитку і які можна згрупувати за економічними, соціальними та екологічними ознаками.

До економічних проблем розвитку сучасних промислових підприємств можна віднести: незбалансованість структури виробництв; високий рівень зношеності основних засобів; недостатня адаптація організаційної структури до сучасних ринкових умов; незадоволення потреб міжгалузевої кооперації; низькі темпи технологічного оновлення виробництв; руйнування системи відтворення виробничого потенціалу, високотехнологічних виробництв; зростання залежності діяльності підприємств від зовнішнього ринку та ін.

Соціальна складова сталого розвитку підприємства спрямована на поліпшення умов життя населення, збереження стабільності соціальних і культурних систем, у межах яких функціонує підприємство. На основі результатів досліджень можна виділити такі соціальні проблеми сталого розвитку сучасних промислових підприємств: втрата кваліфікованого персоналу; проблеми створення робочих місць; низька вартість робочої сили; низький рівень соціальних витрат; зменшення стимулюючої ролі заробітної плати; недовіра системи профорієнтації молоді на потреби ринку праці; низький рівень інвестування об'єктів соціальної інфраструктури та ін.

Результати економічного і соціального розвитку підприємства мають бути оцінені з урахуванням екологічних наслідків. Відмітимо, що екологічна безпека підприємств значною мірою визначається їх технічним і технологічним переоснащенням, що сприяє зменшенню забрудненості навколишнього середовища. На жаль, в сучасних умовах

господарювання нестабільність політичної та економічної ситуації, недосконалість законодавства, корумпованість влади, відчуття всюдозволеності призводять до того, що керівництво українських підприємств через неможливість, а часто небажання інвестувати в новітні технології, жагу до економічного збагачення надзвичайно мало уваги приділяють екологічним факторам сталого розвитку. Серед екологічних проблем розвитку сучасних промислових підприємств можна виділити наступні: екологічна недосконалість технологій; нераціональне використання природних ресурсів; низький рівень екологічної безпеки іноземних інновацій (реалізація в Україні екологічно брудних технологій) та ін. Зокрема, дуже часто зустрічаються ігнорування дотримання вимог в плані використання технологій, по зменшенню шкідливих викидів в атмосферу, належної санітарної очистки, утилізації твердих побутових відходів та ін. Крім того, в Україні до сьогоднішнього часу зберігаються і використовуються енергоємні технології виробництва. У порівнянні з розвинутими країнами Західної Європи витрати енергоресурсів в Україні на виробництво одиниці продукції в 8-10 разів більші.

В Україні питання досягнення сталого розвитку підприємства, в багатьох випадках, обмежується врахуванням, в основному, лише двох його складових — економічної та соціальної, нівелюючи при цьому роль третьої — екологічної. Проблема охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування розглядається на макрорівні і здебільшого носить теоретичний характер, незважаючи на прийняті Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року. Тим часом, на вітчизняних підприємствах, на даний час немає ефективної системи екологічного управління. Це свідчить про те, що підприємства не готові вирішувати нагальні екологічні проблеми базовані на Європейських стандартах, оскільки у вітчизняній практиці відсутній чіткий механізм практичної реалізації Європейської екологічної політики.

Виходячи з цього, вивчення досвіду країн ЄС щодо розробки та реалізації екологічної політики буде надзвичайно корисним для України, оскільки сприятиме можливості застосування для вирішення визначених завдань методології, інструментів, механізмів при адаптації у практиці України, яка обрала для себе стратегічний курс на євроінтеграцію. При цьому цілі сталого розвитку мають забезпечувати інтеграцію зусиль щодо економічного зростання, прагнення до соціальної справедливості і раціонального природокористування. У процесі визначення цілей сталого розвитку, відповідних завдань та показників на перспективу необхідно враховувати глобальні орієнтири розвитку, принципи сталого розвитку та суспільну думку щодо бачення майбутнього розвитку.

Крім того, дослідження показують, що метою сталого розвитку національної економіки країни, зокрема і сучасних підприємств, є забезпечення конкурентоспроможності, незалежності і безпеки, нарощування прибутковості на основі розвитку високотехнологічних виробництв, що, в свою чергу, неможливе без підвищення рівня інноваційної активності в різних галузях національної економіки. Тобто, інноваційний характер економічного розвитку в контексті сталого розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць вітчизняних підприємств, а отже і перспективи країни на світовому ринку. Можна з впевненістю стверджувати, що в активізації інноваційної діяльності зацікавлені як підприємці,

так і споживачі та держава, оскільки це забезпечує випуск та доступ до нових і конкурентоздатних видів товарів, які дають гарантований прибуток, накопичення вільного капіталу і можливість його вкладення у розширення виробництва, збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, надходження іноземного капіталу.

Інновації в цьому контексті розглядаються не як самоціль, а як інструмент стимулювання зростання та розвитку. Концепція “сталого розвитку” надає цьому питанню додаткової важливості: якщо зростання повинно забезпечуватись протягом тривалого періоду часу, то політика зростання повинна надавати достатньо уваги факторам, що обмежують зростання: навколишньому природному середовищу, вичерпанню сировинних ресурсів, енергетиці, людям, тощо.

Нинішня ситуація, що склалася в економіці України, характеризується не надто високою активністю інноваційної діяльності, що спричинено, передусім, браком власних коштів підприємств і обмеженістю бюджетного фінансування. Так, згідно з даними світового інноваційного рейтингу Global Innovation Index 2018 Україна посіла 43 місце серед 126 країн, знаходячись між Грецією (42 місце) та Тайландом (44 місце) [11]. Хоча, порівняно з минулими роками, Україна дещо покращила свої результати (для порівняння, у 2017 р. – 50, 2016 р. – 56 місце відповідно). Крім того, статистичні дані свідчать про низьку інноваційну активність промислових підприємств в Україні, порівняно із розвинутими країнами світу, в першу чергу, країнами ЄС. В Україні питома вага підприємства, що займалися інноваційною діяльністю не перевищує 19% в 2016-2018 рр., при чому у 2018 році кількість інноваційних підприємств знизилась з 18,9 до 16,4 %, тоді як кількість інноваційно-активних підприємств в ЄС становить від 40 і навіть до 70 % від їх загальної кількості [12].

Варто зауважити, що ефективний розвиток інноваційної діяльності на рівні підприємств неможливий без підвищення масштабу державного регулювання та застосування досвіду розвинутих європейських країн у сфері реалізації інноваційної моделі розвитку економіки. Тобто, повинен бути комплекс заходів, що охоплює всі напрямки інновацій. Проте, варто розуміти і враховувати особливості інноваційної політики країн-лідерів та країн, що розвиваються. Зокрема, у країнах з недостатньо високим рівнем розвитку економіки (до таких можна віднести і Україну), господарюючі суб'єкти намагаються зміцнити свій потенціал та компетентність. Відповідно, ситуація в економічних відносинах часто характеризуються незначною конкуренцією на товарних ринках; великі підприємства, як правило, захоплюють лідерство в процесі модернізації і часто мають тісні зв'язки з фінансовими установами, крім того таким підприємствам легко скористатися державними субсидіями для підтримки свого розвитку; негнучкий ринок праці віддає перевагу накопиченню досвіду в межах фірм, а не підтримці мобільності між фірмами; мало уваги приділяється розвитку якісної освіти і, як наслідок, формуванню висококваліфікованих кадрів. У країнах-лідерах все відбувається навпаки: більше уваги приділяється радикальним інноваціям, сильній конкуренції на ринках товарів та послуг і освітній системі, яка віддає перевагу надбанню широких базових знань та вищій освіті. Тобто, як ми бачимо, необхідно застосувати політику, яка охоплює науку, освіту та інновації (такий підхід у Європейському Союзі називається «тріадною політикою») і є критично важливою для реалізації потенціалу зростання економіки, оскільки ці сфери політики взаємно

підсилюють одна одну. В разі їх недостатньої координації вони можуть створювати перешкоди, які обмежуватимуть зростання.

Таким чином, сталий розвиток, який ґрунтується на політиці зростання інновацій, є об'єктивним і керованим процесом, головну роль у якому повинна відігравати держава, яка має гарантувати безпеку у політичній, економічній, соціальній, оборонній та екологічній сферах. Крім того, політики зростання та інновацій за своєю природою повинні бути горизонтальними, тобто стосуватися всіх сфер, які впливають на інновації, але розгортатися скоординовано; необхідно приділяти більше уваги системному підходу та мережевим характеристикам інноваційних систем. Нехтування цими питаннями спричинить втрату важливих складових політики сталого зростання, заснованої на інноваціях; інноваційна політика повинна відповідати рівню розвитку національної економіки та враховувати її особливості, оскільки необґрунтоване копіювання успішних політик інших країн, скоріш за все, призведе до неефективного використання ресурсів.

В цілому, з метою переходу національної економіки, зокрема і вітчизняних підприємств на модель сталого розвитку необхідно дотримуватись наступних умов [13]:

- екологобезпечний розвиток виробництва (економіки), результатом чого повинно стати досягнення вищого рівня добробуту при одночасному розв'язанні ресурсо-екологічних та соціальних завдань;

- відтворення та раціональне використання всіх видів ресурсів, запровадження ефективної системи природокористування та охорони навколишнього середовища, підтримання екологічної рівноваги, як основи збереження довкілля для сучасного та майбутніх поколінь;

- необхідність системної еколого-економічної реструктуризації промисловості, сільського господарства, узгодження цілей та заходів розвитку галузей та регіонів, окремих підприємств, які є елементами соціо-еколого-економічної системи країни;

- співробітництво з міжнародними організаціями з питань сталого розвитку та розв'язання ресурсо-екологічних проблем на основі інноваційного розвитку економіки, запровадження в практику господарювання найкращого досвіду та передових науково-технічних та соціально-економічних досягнень;

- утвердження в суспільстві принципів соціальної справедливості, подолання соціальних проблем та стабілізація на цій основі демографічної ситуації в країні, зниження захворюваності та збільшення тривалості життя.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження показують, що сталий розвиток є тим стрижнем, на якому повинна будуватися діяльність сучасних промислових підприємств. Важливою умовою досягнення збалансованого розвитку між підприємствами та природним оточуючим середовищем є врахування чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, макро- і мікроекономічних компонент, принципів сталого розвитку. Крім того, необхідно забезпечити взаємодію держави і промислових підприємств, засновану на принципах співпраці, координації діяльності та врахування інтересів обох сторін. Керівники підприємств повинні бути зацікавлені у впровадженні концепції сталого розвитку в практику шляхом їх інформованості про переваги сталого розвитку, а також через встановлення державних імперативів про припинення глобальних викидів забруднюючих речовин і надмірне використання

невідновлюваних природних ресурсів. Роль держави має проявлятися не суто адміністративним командуванням, яке може призвести до поглиблення кризових явищ, а створенням державою найсприятливіших умов для розвитку економічної свободи виробників, сприяння промисловим підприємствам у вирішенні проблем нестачі фінансових ресурсів, встановленням пільгових умов кредитування, підтриманням інноваційної діяльності, розширенням обсягів державних замовлень. Використання зазначених підходів до формування державної підтримки сталого розвитку промислового виробництва сприятиме подоланню кризових явищ на вітчизняному ринку; дозволить задовольнити потреби держави та приватних структур у товарах певної галузі; підвищить експортний потенціал України; забезпечить розширення взаємодії держави і приватного бізнесу та створення умов для залучення приватного капіталу для інвестування розвитку галузі; сприятиме створенню нових робочих місць; розвитку високотехнологічного сектора національної економіки та підвищенню її конкурентоспроможності в цілому.

1. *Садovenko A., Maslovskaya L., Sereda V., Timochko T.* Сталый розвиток суспільства: навч. посіб. 2-е вид. К.; 2011. 392 с.; 2. Декларация Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию (Встреча на высшем уровне «Планета Земля». Рио-де-Жанейро, 1992). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_455; 3. Рейтинг ООН за индексом людського розвитку. URL: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>; 4. Україна в рейтингу екологічної ефективності у 2018. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciyi-ukrayiny-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci>; 5. The Global Competitiveness Report 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf; 6. *Андрушків Б.М., Мельник Л.М., Погайдак О.Б.* Інноваційні засоби формування концепції оцінювання сталого розвитку у системі: підприємство-галузь-регіон-державна (євро інтеграційні аспекти). Український журнал прикладної економіки. 2016. Т1. №4. С.6-17; 7. Business Chapter for Sustainable Development – Business Contributions to the UN Sustainable Development Goals. Document No. 213/18-13. International Chamber of Commerce. URL: <https://iccwbo.org/>; 8. *Шандова Н. В.* Принципи формування умов сталого розвитку промисловості. Бізнес Інформ. 2013. № 6. С. 176-181; 9. *Гець В.М.* Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів [Текст]: монографія. К. : Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 389 с.; 10. Сталый розвиток // Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку URL: <http://wdc.org.ua/uk/sustainabledevelopment>; 11. Global Innovation Index URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>; 12. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2018 році. К.: Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm; 13. *Вергун А.М., Тарасенко І.О.* Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації Вісник КНУТД. 2014. №2. С. 207-218.

1. *Sadovenko, A., Maslovskaya, L., Sereda, V. and Timochko, T.* (2011), *Stalyi rozvytok suspilstva [Sustainable development of society] textbook. tool.*, Kyiv, Ukraine, 392 p.; 2. «Rio De Janeiro Declaration on Environment and Development (Planet Earth Summit. Rio de Janeiro» (1992), available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_455 (access date September 25, 2019); 3. «United Nations Human Development Index», (2018), available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (access date September 25, 2019); 4. «Ukraine in the ranking of environmental performance in 2018» (2018), available at: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciyi-ukrayiny-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci> (access date September 25, 2019); 5. «The Global Competitiveness Report 2018» (2018), available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (access date September 25, 2019); 6. *Andrushkiv, B.M., Melnyk, L.M. and Pogaydak, O.B.* (2016), «Innovative

means of forming the concept of sustainable development assessment in the system: enterprise-industry-region-state (euro integration aspects)», *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi [Ukrainian Journal of Applied Economics]*. – vol.1, no.4., pp.6-17; 7. «Business Chapter for Sustainable Development – Business Contributions to the UN Sustainable Development Goals», Document no. 213/18-13. International Chamber of Commerce, available at: <https://iccwbo.org/> (access date September 25, 2019); 8. *Shandova, N.V.* (2013), «Principles of formation the conditions for sustainable development of industry». *Biznes-inform [Business Inform]*, no. 6, pp.176-181; 9. *Geyets V.M.* (2008), *Priorytety nacional'nogo ekonomichnogo rozvytku v konteksti globalizacijnyh vyklykiv: monografija [Priorities of national economic development in the context of the challenges of globalization: monograph]*, Kyiv National University of Trade and Economics, Kiev, Ukraine, 392 p.; 10. «Sustainable Development», World Geoinformatics and Sustainable Development Data Center, available at: <http://wdc.org.ua/uk/sustainabledevelopment> (access date September 25, 2019); 11. «Global Innovation Index» (2018), available at: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> (access date September 25, 2019); 12. «Scientific and Innovative Activity in Ukraine in 2018» (2019), State Statistics Committee of Ukraine, Kiev, Ukraine, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (access date September 25, 2019); 13. *Vergun A.M. and Tarasenko I.O.* (2014), *Kontseptsiya staloho rozvytku v umovakh hlobalizatsiyi [The concept of sustainable development in the conditions of globalization]*, Bulletin of KNUTD, Kiev, Ukraine, pp.207-218.

УДК: 338.45

В.В. Гресик, А.Б. Цюпка, Ю.М. Щігель

DOI: 10.36919/2312-7812.3.2019.36

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено сутність ділової активності підприємства. Обґрунтовано необхідність аналізу показників ділової активності підприємства, що дає змогу оцінити прибутковість господарської діяльності, ефективність продажу, ефективність управління активами, ліквідність боргових зобов'язань і фінансову стійкість та вишукати резерви підвищення ділової активності підприємства. Проведено аналіз існуючих методик, що запропоновані різними вітчизняними вченими щодо визначення ділової активності підприємства. Аргументовано, що оцінку ділової активності треба проводити за якісними та кількісними показниками. Наведено систему показників для рейтингової оцінки фінансового стану підприємств, яка базується на даних фінансової звітності. Запропоновано комплексне оцінювання ділової активності підприємства. Запропоновано методику розрахунку підсумкового показника рейтингової оцінки на основі порівняння підприємства за кожним показником фінансового стану, рентабельності і ділової активності з умовним еталонним показником. Представлено найбільш раціональні варіанти оцінки ділової активності для вітчизняних підприємств, показано його переваги.

In the article has been investigated the essence of business activity of the enterprise, the methodics have been analyzed by different Ukrainian scientists regarding invention of business activity of the enterprise. In particular, according to G. O. Kramarenko, both efficiency and economic potential of the enterprise activities is estimated both absolute and relative indicators. A. M. Poddyeryogin argues that business activity is assessed by 10 indicators. V. O. Podolska and O. V. Yrsh determine business activity based on 10 financial indicators, K. V. Izmaylova